محترمو لوستونکيو!

ادبي سوغات چې د استاد سرمحقق ع. ب خدمتگار په زيار راټول شوی او الفت اکاډمۍ نشر ته سپارلی، ستاسې مخې ته ږدو امید لرو چې د ادب مینان به یې په لوستلو خپله ادبي تنده ماته کړي.

همدا راز د رحمان بابا دغه شعر یو ځل بیا د پښتو ژبې ادیبانو ته د اقتفا او پیرو لپاره له دې هیلې سره وړاندې کوو چې زمونږ ځوان شاعران به د خپلو لویو استادانو په پله پل کیږدي. ټول هغه دوستان چې ددې شعر په پیرو کې لیکنې کوي، خپل اشعار مونږ ته په لاندې آدرس رالیږلای شي

webmaster@hewad.com.

نور مو وخت نه نیسو دا تاسې او دا هم ستاسې ادبي سوغات.

ستاسې شعرونو ته سترګې په لار
د "هیواد" مسئوله ډله

ادبي سوغات
د
ع.ب. خدمتګار

ادبي سوغات

د

سرمحقق عبدالله جان بختاني خدمتګار

ټولونه، سريزه او يادونې

محرم الحرام ۱۴۲۳

اباسين

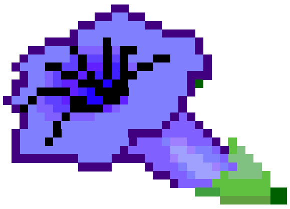

دمجموعې پېژندنه

نوم: ادبي سوغات

ټولونه، سريزه او يادوني: د سرمحقق خدمتګار

ناشر: الفت اکاډمي

مهتمم: عبدالرحيم بختانی

کمپوز: شفق

دچاپ نيټه: مارچ ۲۰۰۲ م

دچاپ ځای: دانش کتابتون

شمير: يو زر نسخې

اباسين

بســــم الله الرحمــــن الرحــيم

اباسين

اهداء:

دفلسفي سیاسي دقیق نظر خاوند
دانشمند لیکوال او متفکر شاعر
جناب محترم سید شمس الدین مجروح ته.

په درناوي
ع - خدمتګار بختانی

ګرانو لوستونکو!

ددې مجموعې حجم ډیر وړوکی دی، مګر په معنوي لحاظ ډیر لوی او لوړ ارزښت لري.

دا چې مشر مجروح صاحب د رحمان بابا د شعر په زمکه غزل لیکي، الفت صاحب پرې مشاعره جوړوي، حمزه صاحب يې رنګ او خوند زیاتوي، نور تکړه شاعران پکښې برخه اخلي او بیا بختاني صاحب ترې د ګلو ګیډۍ جوړوي او د خپرولو لپاره يې ځولۍ غوړوي دا پخپله لوی ارزښتمن کار او لويه خبره ده.

ښايي چې اهل نظر ورته په درانه نظر وګوري، دعالي ذوق خاوندان ترې خوند واخلي او د ادب مئینان يې قدرداني وکړي.

په خپل وار، مونږ په ډیره خوشحالۍ، په دې ګلورين پسرلي کښې، د ادب دا رنګینه پاڼه، د مشرانو دا رنګین سوغات د هیواد د رنګارنګو ګلونو له خوږو وږمو سره یو ځای خپروو او وایو:

الله پاک دې سرمحقق خدمتګار ته د نورو فرهنګي خدمتونو له زيات توفيق سره خير او برکت ورکړي. آمین

میرویس الفت

الفت اکاډمي – د ۱۳۸۰ د حوت ۲۱ مه

دوه درې خبرې

۱ – له نن څخه شپاړس کاله د مخه، ما پر دې (ادبي سوغات) لنـــډه ســـریزه ولیکله. د افغانســــتان د لیکوالو ټـولنې ته مې وړاندې کړه. ټولنې فیصـــله وکـــړه چې د (ژوندون) مجلې د هدیې په توګه دې چاپ شي مجـموعه دولتي مطبعې ته ولاړه مګـر ډېر افسوس چې د مجـلې یا انجمن د ځینو کارمـندانو د سـبوتاژ لامله د انجمن رسـمي فیصله عـملي نه شوه. په داسې حـال کښې چې زه پخـپله د هـمدغې ټولـنې د ریاست لومړی مرستیال او منشي هم وم ....

۲ - له نن څخه اوه کاله د مخه، د ۱۳۷۳ هـجري شمسي کال د جدي په ۲۷ ، زه په پیښور کې وم. د بي بي سي د ډرامو دفتر ته ورغلم چه افغاني لیکوال شاعران یاران دوستان وګورم. د پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځي پخوانی استاد ښاغلی عبدالخالق رشـید ، چه نوی مهاجر شوی و ، هم هلته کار کاوه. ما سره یې (ادبي سوغات) ولید ، خوښ یې شو ، له ما څخه یې واخست، ویل یې: زه دا چاپوم. ما ترې فوتوکاپي واخسـته. راغلم. بیا اوړی کابل ته ولاړم. هلته خبر شوم چه اسـتاد رشـید کابل ته راغلی او بیا هندوسـتان ته ځي. د ډیلي د جواهرلعل نـهرو په نامه د پوهنتون د پښتو ژبې او ادبیاتو استاذ شوی دی. هغه ما ونه لیدی شو او ولاړ. تر اوسه یې کوم خط خبر نه دی راغلی او لا نه پوهـیږم چه مجموعه یې ورکه کړې؟ ساتلې؟ او که چاپ کړې ده.

۳ - د ۱۳۸۰ هـ ش دحوت په ۲-۵ ورځو کښې، د ۱۴۲۲ هـ ق د لوی اختر ورځې وې، زورور بارانونه وریدل، ما په کور کښې په خپلو زړو کاغذونو ګوتې وهلې هغه فوتوکاپي مې ترلاس شوه، ډیره تنته وه او د لوستلو نه وه ما له سـره ولیکله او د چاپولو په فکرکښې یـې شـــوم.

پرون، ښاغلي مـــیرویس الفت ته مې دا کیسه وکړه هغه په ورین تندي وویل:

"بې غمه اوسه!".

- ښایـې چه ګران لوستونکي، ددې لنډ داستان په نتیجه کښې، دې ته هم رسیدلي وي چې دلته دیوکوچني اثر چاپول څومره ستونزې لري؟ اوددې له مخه مونږ د تاریخ په کوم کولتوري معیار کې واقع یو؟

فاعتبروا یااولی الالباب

خدمتګار بختانی

بختان کلی – د ۱۳۸۰ دحوت شلمه

ادبي سوغات

دپښتو ډیر نباغلي او منلي شاعران تیر شوي دي چې د پښتو ادب ارزښتمنه خزانه یې د خپلو شعرونو په مرغلرو لا ښائسته او بډایه کړې ده. په دوی کښې رحمان بابا بل راز شاعـر دی او شعـرونه یې بل رنګ تاثیر لري. پښـتانه هغه لسـان الغیب بولي، په دیوان یې فال نیسي، په شعر یې استشهاد کوي او د "بابا" په سـتر لقب یې نمانځي.

شعر پیژندونکي د رحمان بابا شـعر "سـهل ممتنع" ګڼي او ډیرو شاعرانو د هغه د ډیرو شعرونو اقتفـا کـــــړې ده.

د هــغه پر مزار، په ادبي غـونډو، راډیـوګانو او خـپرونو کښې،هر پسرلی د رحمان بابا کالیزې مشاعرې کـیږي. دغـه مشاعرې زیاتره، د هغه د هنر او شخصیت په یادونو او سـتاینو درنښت مومي او د هـغه د ځینو شعرونو په پیروئ ښـکلې کـیږي.

د رحمان بابا د شعرونو اقتفا او د هغو پر طرحو مشاعرې د پښتو ادبیاتو د تاریخ د رحمان پیژندنې د فصل یوه په زړه پورې موضوع ده چې دلته مونږ هغه پریږدو او یواځې د رحمان بابا یو غزل او د هغه د اقتفا د لړۍ شعرونه وړاندې کوو.

دا کار معاصر لوی ادیب او شاعر مرحوم ګل پاچا الفت پیل کړی دی. یو وخت هغه د "روزګار" جریدې ته یو لیک، د رحمان بابا یو غزل او د هغه په پیروئ د محترم سیدشمس الدین مجـروح، ښاغلي امیر حمـزه شینواري او خپل شعرونه ولیږل. دا "ادبي سوغات" د روزګار د جـریدې د ۱۳۵۰ هـ ش د ثور د ۱۵مې (د ۱۹۷۱ م د مـئی پنځمې) نیټې په ګڼه کښې خـپور شو. د همدې ورځې په مازیګر، ما د جـریدې دغه ګڼه واخیستله. په بله ورځ مې خپل شعر د جـریدې ادارې ته وسـپاره چې په بله ګڼه کښې چاپ شو او بیا د هیواد څو تنو تکړه شاعرانو پکښې برخه واخیستله.

ما هغه شعرونه راټول او ددې مجموعې د پای دوه شعـرونه مې پرې زیات کړل په دې ډول یوه ښـــکلې رنګـــینه ګلـــګیډۍ ترې جـوړه شوه.

په دي شعرونو کښي سربيره پر هنري ادبي ارزښت د هغه وخت او چاپيريال د اجتماعي بهير انعکاس هم ليدل کيږي او د هر شاعر د فکر پلوشي هم ترې څرګنديږي. په دې ډول ارزيابيو کښې، زه خپل نا ارزه بيتونه شامل نه ګڼم. بلکه په دې خوښ يم چې د رحمان بابا مقام ته، د ارادت او اخلاص په مقام کښې، ماته هم د عالي مقامو استادانو د پيروئ وياړ را په برخه شوى دى. په همدې خلوص د رحمان بابا د يادونو او مشاعرو ددې ښکلي ګلورين موسم په فضا او د سولې، مصالحې او روغې جوړې، ددې رنګين پسرلي د "ژوندون" په زمينه کښې دا ادبي سوغات ستاسو مخې ته ږدم. له شعرونو به يې هم خوند واخلئ او د مشاعرې له بهير نه به هم خبر شئ.

په درناوي

ستاسو خدمتګار عبدالله بختانی

د ۱۳۶۹ د ثور ۱۶ مه

د الفت لیک

ښاغلې فرند[1] د روزګار مسئول مدیر صاحب!

هغه وخت چه ښاغلي مجروح صاحب[2] په متحده عربي جمهوریت[3] کښې د افغانستان سفیر و، ما ته یې د ادبي سوغات په توګه خپل یو شعر را واستاوه چه د رحمان بابا د دې شعر په پیروئ لیکل شوې و:

ډیر عمر مې تیر کړ ببهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو آستانه

دا شعر چه ما ته ورسیده، ما هم په دغه وزن او قافیه یو شعر ولیکه او هغه ته مې ولیږه.

کله چه حمزه صاحب، د غزل استاد، کابل ته راغې او دا دوه شعرونه یې ولیدل، هغه هم یو شعر ولیکه او په دغه مشاعره کې یې برخه واخسته. وړم کال[4] چه د پیښور مشهور شاعران او لیکونکي د افغانستان د استقلال جشن ته راغلل او د بیرته تګ په وخت کښې یې د خدای پامانئ دپاره په کابل کښې زما کور ته تشریف راوړ، دا شعرونه هلته ولوستل شوه او ښاغلي اجمل، مهدي او قلندر وعده وکړه چه په دې مشاعره کښې به ګډون وکړي او خپل شعرونه به را واستوي. ښایي چه د هغه ځای مصروفیتونو دا وعده هیره کړې وي ځکه د هغو اشعار را ونه رسیدل.

دا څو شعرونه چه ما سره دي، د روزګار جریدې ته د نشر دپاره در استوم. ګوندې د ادبي ذوق خاوندانو ته مقبول واقع شي.

په احترام
الفت

یادونې:

۱ — محمد یوسف فرند چه اصلاً د سره رود د شمسه پورو څخه دی. لوړ تحصیلات لري په دغه وخت کې یې د روزګار اوه نیزه بې طرفه جریده چلوله.

۲ — ښاغلې محترم سید شمس الدین مجروح د پښتو او دري دانشمند شاعر او لیکوال

۳ — مصر

۴ — ۱۳۴۸ هـ ش کال

ببهوده عمر [1]

ډیر عمر مې تیر کړ ببهوده په زمانه
نور دې زما سروي او د ترکو آستانه

هیڅ مې حاصل نه کړه په شیخئ او په تقوا کښې
پس له دې مې وار دی هر څه [2] شي په میخانه

شیخ و شیخي ورد او [3] وظیفه او ذکر فکر
زه او ساقي جام وباده چنګ وترانه

زه و زاهدانو ته حیران یم دوی و ما ته
دیوانه بده خندد و ده به دیوانه

ګنج د درو[4] ځار[5] شه د عاشق تر ځاځکي اوښو[6]
نه خروار د عقل نه د عشق یوه دانه

تیغ د یار له لاسه په مرئ د عاشقانو
هسې لذت کا لکه د میو پیمانه[7]

خدای لره به درشم په سودا د یار له مخه
بل مقصود مې نشته په کعبه په بتخانه

زه له ډیرې مینې په تش بوی د یار شیدا یم[8]
تل د لندو ختو اوبه لړ وی بهانه[9]

ځکـــه زاهـــد زهـــد کـاد يـــو جـــــنت دپــاره
ســــــر بنـــندلـی نه شـــي پــه اوربــــل د جـانانه

ګـوره د منـصـور هسې په دار[10] نـه شې رحــــمانـه!
بـې نـــام و نشــــان شـــه کـه يې غــوارې نشــانه

رحمان بابا

يادونې:

(۱) – د رحمان بابا دغه شعر له دغه عنوان سره چاپ شوی دی. ښايي چه الفت صاحب به دغه عنوان ورکړی وي. الفت صاحب پخپله شاعر او شعر پيژندونکې و. دا شعر يې هم په ډير دقت له کوم باوري متن څخه اخستی دی. سره ددې هم په ۱۳۵۹ هـ ش کښې، د پښتو ټولنې له خوا د رحمان بابا د ديوان له چاپ شوې نسخې سره ددې متن فرقونه ښودل کيږي.

(۲) – چاپي ديوان: چې

(۳) – چاپي ديوان: و

(۴) – د الفت صاحب نقل: عقل

دلته ما ته د تشبيه او د لف و نشر مرتب د صنعت له مخه د چاپي ديوان عبارت (درو) غوره ښکاره شو، نو ځکه مې په متن کښې واخيست. په دې صورت په اوله مصرع کښې د (درو) او (اوښکو) تشبيه څرګنده ده او د دوهمې مصرعې (خروار د عقل) د لومړۍ مصرعې (ګنج د درو) او د دوهمې مصرعې (دعشق يوه دانه) د لومړۍ مصرعې (د اوښکو څاڅکي) پورې ارتباط نيسي.

(۵) – په دواړو متنونو کې: راز

(۶) – چاپي ديوان: اوښکو

(۷) – چاپي ديوان: هسې لذت کاندي جوړ د ميو پيمانه

(۸) – چاپي ديوان: شوم

(۹) – چاپي ديوان: تل د لمدو ختو لړ اوبه دي بهانه

(۱۰) – اصل: وار. چه طبعاً طباعتي غلطي ده

(۱۱) – چاپي ديوان: بله نشانه

وګورئ:

د ذکر شوي ديوان ۱۷۱/۲ مخونه

پښېمانه

سترګې مې دي وړې د زړه کور مې ويرانه
حلق مې مرۍ مې وچه غواړم ډکه پيمانه

ای ساقي باداره! زما لاس او ستا لمن ده نور
بيا به قدم کښې نه ږدم په بله آستانه

ځان مې خوشې ستړی په لوستلو د کتاب کړ
هيڅ د حقيقت ور پکښې نه وه نښانه

لاړمه بازار ته چال چلند يې چل و ول و تول
بحث و جنجال و هلته په سپک او په درانه

ورغلم وستل[۱] ته د مشرانو هلته غونډه وه
زوږ شور او غوغا وه چه دا وکړو که دا نه؟

دا د سياست ميدان ميره خوشې سراب و
لاړمه په طمع د اوبو زه ديوانه

لاړمه مسجد ته مدرسې ته ور دننه شوم
هلته قيل و قال و په روا په روا نه[۲]

قول که عمل که فکر او خيال دی ټولنه کښې
هر څه کښې پرته د يوه د وهم زولانه

کښېناستـــمه کـور کښې خـــــېلخانې مې راته وویـل:
ځـه![3] دلـته دې نشـــته نـور نـه آب او نــه دانـــــــــه

اوس مـې پـناه راوړه سـتاسـو سـیمې تـه، رنــــــدانـو!
دا د هـــر چـا کـــور دی، خـــرابات او مـــیخانه

دا چـې مـې د درد عـــلاج نه عـــقل نه تدبیـر وکـــړ
ولې نـو ځـــان خـــلاص ورځنې نه کـــړم مـــردانـــه

غـــواړم د مســـتئ ښـــکلې دنیا چـه هلته نشـــته دی
چــل فـــریب نـه مـــــکر نه ریـا نه بهـــانــــــه

مـینه غـــواړم ســاز غـــواړم ســرود غـــواړم نڅا غـــواړم
ډکـه خـــولـه خـــندا او ســـترګې مســـتې جـانـانـه

مـا نیـولـی پیـــر رحـــمـان امـــام د شـاعـــرانـو
وایم په حـجـــــره کـــښې د ده ښـــکلې تـــرانه

(ټــول عمـــر مـــې تیــر شـــو بیـــهوده په زمـــانه
نـور دې زمـا ســـر وي او د تـرکـو آســـــــتانـه)

ســـید شمس الدین مجـــروح

یادونې:

(۱) — وستل: د کلي مخې ته د خلکو د ټولیدو او جرګې ځای.

(۲) — ناروا

(۳) — په اصل کښې: زه

رندانه نظر[۱]

هر څه بل راز وينم بيا نظر شو رندانه
و مې ليده تشه دا د عقل پيمانه

ناوري څوک ناصحه! هغه تش نصيحتونه
وايه شاعره! حقيقت بې باکانه

شيخ دې خپله ږيره کړي شانه د بل د پاره
ما دی زړه بايللی په اوربل د جانانه

چيرته سپينه ږيره چيرته ول ول توري زلفې؟
چيرته د بوډا تګ چيرته تګ خرامانه

نور څه ترې نه غواړم محبت غواړم له ښکلو
ده ما ته کافي يوه خندا صادقانه

هر څه ورکول اهل ته ښه وي له نا اهله
تل لره نظر اهل نظر ته دوستانه

عقله! ته ما پرېږده! ستا له لاسه ډير په تنګ يم
غواړمه ژوندون لرې څه آزاد شاعرانه

ښه مې په ځير ځير چه وکتل سياستونه
مکر و، فريب و، غولول ماهرانه

وي به ډير ښه لال [۲] د سياست د ښامارخوله کښې
ورشه کـــه لـــرې مـنتر افـسون سـاحـرانه

مــه غـــوارې لــه مـا نـه سـيـاسـي مـهارتـونـه
راغـــلمه پاک زړې ســــياست نه بيــــگانه

هـغـه چـه د وخـت حـاکـــم تـه وايـي زمـــامـدار
ځـــانتـــه قـــايلـــيږي په جلب او گاوخـــــانه

کلـــه آزاديـــږي د عـــمـرو اســير فـــکـرونـه؟
خـــداى دې د چـــا نـــه کـــړي ذهنيت [۳] غلامانه

وايـي غـــلامـــان په غـــلامئ باداران شـــوي
واوره د مـــحـــمـــود او ايـــازانـــو افســـانه

مـونـږ لا اســـيران يـو د خـانـانـو د پـيـرانـو
يـــو د مـــکـر دام لـــري او بــل يـــي زولانـــه

گـــرځـــوي پـــه لاس کښې د تســـبو دانـــې مـــدام
مـــه وايـــه چـــه دام د زاهــــــد نه لـــري دانـــه

وړي يـــو بـــربنـــډ يو خـــواري ده زمونږ په برخه
بـرخـــه د څـــو تنـــو عـــياشي بې شـــرمانـــه

نـه لـري د جــوار دانـــې پـــه کـور کښې دهــقانان
تـــل د آغـــا کـــور کښـــې د کـــباب پټـــه دانـــه

ډيـــر خـــلـک پـــه بند کښې دي د لـــړو صـاحبانو
خـان او بيـــگ لـــري د طلســـمونو جـــيلخـــانه

نـه شـي پـه چـل ول لـه اسـارته خـلاصـيدلی
يـو اقـدام پـکار دی رنـدانه او مـردانـه

دا د خـان نـوکـر کـه هـر څـه بـد وايـي الفت تـه
غـوارم لـه آزادو قضـاوت آزادانـه

ګل پاچا الفت

يادونې:

(۱) – په روزګار کښې د حمزه صاحب شعر د مخه او ورپسې د الفت صاحب چاپ شوی دی. دا د الفت صاحب د تواضع نتيجه ده. هغه پخپله شعرونه دغسې ترتيب کړي وو. دلته د الفت صاحب شعر د مخه شو، ځکه چه د شعر د ايجاد د تاريخ له مخه دا يې حق دی.

(۲) – لعل، پښتانه (لال) بولي. دلته دغه معنا څرګنده ده د ښامار په خوله کښې لعل د پخوانو فولکلوري افسانو يو مضمون دی. لال، په فارسي کښې ګونګي ته هم وايي دا دې ته هم اشاره کيدی شي چه د هغه وخت د مسلط سياست ښاماران زياتره په ژبه لال، يعنې ګونګي او تړتړي وو. سمه او څرګنده خبره يې نه کوله او په ساحرانه منتر او افسون غونډې خبرو به يې خلک تير ايستل.

(۳) – په اصل کښې: خدای دې چا نکړی ذهر نهيت. چه دا څرګنده طباعتي غلطي ده.

غزل

ولیکه قلمه! یو غزل ښه جانانه
پریږده چه ویېږي دا دوه ژبې زمانه

مینه د زلفانو بې له خاله (پښیماني)[۲] شي
نه ورتله (تش دام)[۳] ته وي چه نه لري دانه

پورته شه بیان په افسانه کښې حقیقت کړه!
بیا له حقیقت نه راښکاره کړه افسانه

چیرته جمیعت چه پریشانې دې ده په برخه
ښکلیه جوړوم دې د کمخیو بهانه

خوی چه د ساقي مې دریابي غوندې ښکاریږي
نن مې جوړ په کار شوه لغزشونه مستانه

تا چه کړه را وړاندې ما په نه زړه ورته لاس کړو
لاړه ساقي لاړه په دې منځ کښې پیمانه

حسن هغه یو دی چه په هر محل کښې ښکاري
ځان چه غورځوي په هره شمعه پروانه

یـا خـو دا خـپـل غـږ راته پردې غوندې ښـکارېږي
یـا مـې جـــــنـون وکــــړه ابـتـدا پـه ویــــرانـه

شـیخه ! د رښـتیا ویـل په خـوند به هــــله پوه شې
سـتا چـه د حمـــــــــزه غوندې مشرب شي رندانه

امیر حمزه شینواری

یادونې:

(۱) — په روزګار کښې ددې شعر د عنوان پر ځای: "بې عنوانی" عنوان شوی او زه نه پوهیږم چه دا به چا کړی وي؟ خو دومره پوهیږم چه د پښتونخوا شاعران غزل ته عنوان نه ورکوی او که ورکړي نو بیا (غزل) لیکي. نو ځکه ما د (بی عنوانی) پر ځای (غزل) عنوان کړ.

(۲) – د ښاغلي مجروح د شعر عنوان (پښیمانه) ته اشاره ده.

(۳) – د روزګار د جریدې د لیکنې له مخه او د الفت صاحت د شعر عنوان (تش دام) و، مګر اوسنې عنوان یې (رندانه نظر) دی، او د حمزه صاحب لومړني عنوان ته ده.

د رحمان بابا په اقتفا
دالفت صاحب په مننه

تشه ترانه

چاته چه کعبه وي دستانه او اسانه
مه غواړئ هغو ځنې خبرې رندانه

ژبه چه شي غوره په اغا! بلې! صاحب باندې
نه شي چليدی بيا په رښتيا صادقانه

غله زمونږ د مال و د ناموس او د ابرو دلته
غواړي عزتونه مونږ نه هم احمقانه

نس ډکوي دلته مګر زړه يې امريکې وړی
خدايه! له وطنه هيڅوک مه کړې بيګانه

څو پورې به نورو لره ګورو او پسخيږو مونږ؟
راشئ چه ودانه کړو دا خپله ويرانه

دې ماره هيواد کښې به تر څو پورې مونږ وږي يو؟
وباسئ د غلو له جيبه پټه خزانه

خلک مو په کليو کښې رنډيږي د شرمبو پسې
غواړي څوک په کومو سترګو ډکه پيمانه

عصر د سپوږمئ کښې لا سپوږمئ مې په کيږدئ ده
دا يو حقيقت دی نه چه هسې افسانه

نه کیږي هیڅېږي په یو ګل پسرلې نه کیږي[1]
راشئ چه کړو جوړه له وطن نه ګلخانه

پیر د زمانې کښې څه توندي په توندئ راوله
عمر ضایع مه کړه بیهوده په زمانه

مینه غواړي، درد غواړي، عمل غواړي، ایثار غواړي
نه شي جوړیدی وطن په تشه ترانه

مینه غواړي، کار غواړي، کالي غواړي، ډوډئ غواړي
دا ده د اولس د ارماندونه نشانه

زر او سل خبرې سر یې یو: دا خلک کار غواړي[2]
خو - جوړه له سرکار شوه د خبرو کارخانه

څوک چه وي کاهل نو دا ملت به هم جاهل ګڼي
"دیوانه به ده خندد و ده به دیوانه"

څو چه خلک مست شي د وطن په محبت باندې
ولیکه شعرونه بختانیه! مستانه

عبدالله بختانی

یادونې:

(۱) – په یو ګل نه پسرلی کیږي. (پښتو متل)
(۲) – سل خبرې سر یې یو .... (پښتو متل)

زړګیه!

پورته شه زړګیه غزل وایه مستانه!
ګډا کوه! نڅا کوه! دیوانه دیوانه

دلته هوښیاري، شعور، احساس څه حاصل نه لري
ځه مستانه ګرځه په ویرانه ویرانه

د تل ژوندون د پاره شهامت او شجاعت وکړه!
د حسن په ډیوه باندې خپل ځان کړه پروانه

ژوند د حرکت او د خدمت حقیقي نوم دی
وسوزه په اور باندې د بتو بتخانه

ستا په مال دولت باندې نور ځوانان مستي کوي
پاڅه ورشه وګوره د میو میخانه

په مړو مړو کتلو کښې د غم نه بل څه نشته دی
ځه ساقي نه واخله د سرو سترګو پیمانه

مست شه په مستئ کښې په رقیب باندې حمله وکړه!
ځان ورځینې خلاص کړه د نیشې په بهانه

لاړ شه خرابات ته له رندانو سره یوځای شه
ماتې کړه پښو نه دې د طمعې زولانه

ځه لکه انسان غوندې له خلکو سره انس وکړه!
پریږده چه زاهد له خلکو ناست وي بیګانه

شیخ چه د خپل میخ د کلکولو دم دعا کوي
ته هم خپل سر کښېږده د میخور په استانه

دنیا په حقیقت کښې آزاد ژوند ته پیدا شوېده
ژوند د انسان خوند کړي په رښتیا ازادانه

دوره د ژوندانه خو په هر قسم تیریدونکې ده
ښه ژوندون هغه دی چه یې کړې عاقلانه

تا که په (مستئ) کښې د عزت دپاره کار کړل
اوس به درنه جوړه وه د درو دردانه

ویارمه چه ته هم د مستانو سره یار شوې
په ګډ اواز به وایو د غمونو ترانه

چل ول او غولولو ته رقیب چه سیاست وایي
په خپله یې خپل ځان کړ د غنمو سیاه دانه

ګفتار دې په یو رنګ (دی او) کردار دې په بل رنګ
اخر به غوبل جوړ کړي دا دوه رنګې زمانه

باور وایي ملګرو د ژوندون ښکلا خو فکر دی
راځئ چه اول رنګه کړو د فکر جیلخانه

سید رحمان باور رحیمي
روزګار جریده، ۳۱مه ګڼه، د ۱۳۵۰ د ثور ۲۹ مه

آب و دانه

واوښتې [۱] پیړۍ شوه رانه تیره زمانه
نښتی یم د تمې د دامونو په دانه

نه مې متې کار کړي نه مې لاس د عقل رسي
هسې رنګ افسون دی هسې شانې زولانه

ژوند راپورې خاندي زلمیتوب راته ویرونه کړي
څکم د زړګي وینې پیمانه په پیمانه

اه زما قسمته چه دا څه رنګې بلا یې ته
نه متاع د دین شوم نه د دهر فرزانه

هیڅ مې حاصل نه کړو په دې ډیرو خوشامندو کښې
داغ مې د تندي شو ذهنیت غلامانه

اب مې د مخ ویوړلو یوې خیټې دپاره
اور دې په نصیب شي او په دې اب و دانه

ډیر یم غولولې دی ژوندیو زیارتونو زه
نوره مې توبه شه له خانقا او استانه

چاته عرض وکړمه او چاته ګریوان څیرې کړم؟
یومې غوښې غواړي بل هډوکي شکرانه

لاس راکړه ای پلاره د وختونو د نجات په نوم
سیند یمه اخستی توفانونو مرګانه

نور غمونه څه کړې؟ ماسره غم ددې خبرې دی:
مري د ننګ غیرت د جوشه ډکه ترانه

زړه ته رانژدې شه چه د زړه په غوږو واورې څه
دا خبرې نه شي په ناول او افسانه

بخت مې د سیزلو او تندی مې د داغلو دی
نور مې د ځان نه کړه رانه خپل شو بیګانه

نه هغه خمار شته نه غرور په سر کښې پاته دی
نه هغه ساقي شته نه باده او میخانه

زه او زړه سره پاته په حیرانه حیرانئ کښې یو
دیوانه به ده خندد و ده به دیوانه

ګوره سیندنیه! خپله خوله درته بلا نه شي
مکړه دا د ژوند خبرې هسې رندانه

سیندنی
روزګار جریده، ۳۲مه ګڼه د ۱۳۵۰ د جوزا پنځمه

یادونه:

(۱) – په اصل کښې: راوختې

زما ترانه

نه تیروم عمر بیهوده په زمانه
نه کومه زه د لیونو غوندې کانه

درومه نامراده ساقي وچې شوندې ښه یمه
مه ښوروه ماته کوزړۍ او پیمانه

زه چه لا د څښلو ګوټ اوبه ګړي کې نه لرم
شم په کومو سترګو به دیره په میخانه

بې د یار د وروځو له محرابه به هیڅکله
هسک سر ښکته نه کړمه په بله استانه

نن چه د هوښیارو ګریوانونه ریتې پیتې شول
پوه په دغه رازو له پخوا نه دیوانه

زه به زمانې ستا د سیلاب لوری بدل کړمه
ما ته هم پښتون وايي که ته يې زمانه

څو چه ددې خپلې پنجرې هر څه ګډ او وډ نه کړم
وبه نه خورم نوره د ژوندون آب و دانه

زه به يې د خپلو ارادو نه نظرماتی کړم
څه که اوس د چا سر وته زه شوم نذرانه

ستا په باده مست نه یم ساقي! نه دې منت ورمه
زه یم د ازل په میو هسې مستانه

ماصیاده! ستاد تېګئ لومې بښې لیدلې دي
ځه! بل خوا اوار کړه د فریب دام و دانه

زه قفس د مینې که په ساز نور سوزوی نه شم
خاورې او ایرې به کړمه خپله اشیانه

نوک او ورئ به بیلې څنګه څوک د یو وجود کاندي
څومره ښه په ځای ده دا خبره امیانه[1]

هرڅوک بدلولې په تدبیر سره تقدیر شي خپل
څوک چه وایي نه! ده یوه خوشې بهانه

زه په زړه د عمر[2] ډیر داغونه اتشین لرم
څه به کړم خندا خماري سترګې جانانه

څنګه به د مخ رڼا په زلفو رانه پټه کړي
زه په دغه فن کښې یم استاد د پروانه

ډیره تېرې ښوروا د خپلو متو په محنت ښه ده
زار خوړلى ښه دى نه د نورو پسمانه

زه چه د خپل فکر په ازادو وزرو الوزم
ما شکولې وخته دا د تمې زولانه

ما ته که "مرګ" وايي هم په نره ژبه يې ووايه
خدايږو که مې خوښ شي دا خويونه زنانه[۳]

کله څوک د دار په سر د حق ناره کولې شي
خوښ مې د منصور دغه صفت شو مردانه

زه د عشق په لاره کښې له خپله سره تير يمه
پوچ پروا مې نشته دی په خيل او خيلخانه

تا که د خپل ملک[۴] د خزانو سحر مات کړې وای
وه به په قدم قدم کښې ګنج او خزانه

زه مجنون د قام او د وطن يم د ليلا نه يم
کړم به په جنت بدله دغه ويرانه

راشه! په خير راغلې! ښه چه مل د ليونو شولې
دلته مونږ کښې نشته څوک د مينې بېګانه

پورته شه! اوچت شه! په همت د کهکشان په لور
مه لټوه خاوره کښې د ستورو نښانه

جوړ به د اسمان سپوږمۍ امیل ورنه د غاړې کړي
څوک که ورته يوسي زما دغه ترانه

نصرالله حافظ

يادونې:
د شعر ماخذ: نصرالله حافظ، د شمشاد له هسکې څوکې، کابل، ۱۳۶۲ هـ ش، ۸۶/۹ مخونه.

په دې ماخذ کښې تر عنوان وروسته ليکل شوي دي: "دا شعر مې د رحمان بابا د يو مشهور شعر په اقتفا ليکلې دې چه وايي

ډير عمر مې تير کړ بيهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو استانه

ما يو وخت له حافظ صيب نه پوښتنه کړې وه چه ايا هغه د رحمان بابا د دې شعر پيروي کړې ده؟ هغه راته ويلي وو چه "هو! ما د مجروح صاحب او الفت صاحب د شعرونو د اوريدو نه وروسته په دې لړ کښې شعر ليکلې او هغه وخت ما دغه شعر د " زيري" جريدې ته ورکړ او هلته چاپ شو. او د" شمساد له هسکې څوکې" په مجموعه کښې هم شته"

کله چې ما د زيري د ۱۳۵۱ هـ ش کال د کليکسيون د ميزان د ۲۶ مې نيټې په ۳۱ مه گڼه کښې دغه قصيده ومونده نو دواړه مې سره پرتله کړه او دا توپيرونه پکښې څرگند شو.

(۱) دې بيت پسې په زيري کښې دا بيت هم شته

خدايږو که به رپ قدرې له ځايه څخه ووهي
دا مـړ اس کـه ووهـې هـر څـو پـه تـازيـانـه

(۲) په زيري کښې: د هجر

(۳) په زيري کښې: طفلانه

(۴) په زيري کښې: (دخپل ملک) پرځای (دوطن) او په دوهمه مصرع کښې د (وه به په قدم قدم.....) پر ځای (اوس به د قدم قدم.....)

د جېلخانې خوب

خوب وینم عالمه! که یې څوک راکړي مانه[۱]
پروت یم سر مې ایښې د خپل یار په زنګانه

خوب وینم چه پورته په هوا لکه د باز شومه
کښېناستم په بام د محمود سترګې د ایاز شومه
پورته د خاموش زړګي نه خوږ د مینې ساز شومه
خرڅه مې په حورو کړه د ډمو زمانه

خوب وینم چه ناست یم د جیندي[۲] په یخه غاړه
شاه مې سویلو کښې لکه سره شمعه ولاړه
سرې شونډې موسکۍ شوه ماتی[۳] وې چه ژاړه ژاړه!
څکه دې د زړه وینې دا شراب دې مستانه

خوب وینم چه باغ دی د ګلونو او ماښام دی
سرې سترګې ساقي د ساقي سرو ګوتو کښې جام دی
لاس په سیتار پروت لېونی مست لکه خیام دی
اړئ[۴] پرې نرئ نرئ د مینې افسانه

خوب وینم چه سپینه سپوږمۍ پاس په خندا راغلله
ماله محبوبا په شرم شرم ترخوا راغلله
شوندو کښې شراب او په کوکئ کښې قضا راغلله
سور خمار یې راکړ پیمانه په پیمانه

خوب وینم چه پټ شوم په نسیم کښې بهر لاړمه
خوا له د جانان لکه د مینې نظر لاړمه
سترګو د دلدار له لکه خوب د سحر[5] لاړمه
یو شرنګ کښې مې لوټ کړه د غمونو خزانه

خوب وینم چه زه لکه لولکه په سیل ووتم
پورته د نرګس نه شوم په خوا د رامبیل ووتم
تاو د سپینې غاړې د لیلا په امیل ووتم
پټ مې ورته ووې سلامونه جانانه

خوب وینم چه پورته لکه چیغه د منصور شومه
یا یو موټې خاوره وم یا لوی دریاب د نور شومه
خو بانګ د سحر وشو زه را ویښ شوم کر و کور شومه
خوب یوړل خوبونه را ژوندئ شوه زمانه
وې: پریوزه لېونیه! تېروه دې جېلخانه! [6]

عبدالغني خان
حیدراباد جیل – ۱۹۴۸ م

یادونې:

(۱) مانه – مانا، معنا، معنی – زما په ماخذ کښې معنی

(۲) جیندي – د هشنغر د مینځ هغه سیند دی چه ددې علاقې اته واړه کلي یې په غاړه پراته دي.

(۳) تی – ته یې.

(۴) اړئ – اړوي.

(۵) زما په ماخذ کښې صحرا

(۶) د شعر ماخذ د غني خان کلیات، کابل، ۱۳۶۴ هـ ش، ۱۹۸۵ م – ۴۷۳ م مخ

دا شعر د «ادبي سوغات» د مشاعرې نه د مخه ویل شوی دی په وزن او قافیه کښې د رحمان بابا د شعر پیروي پکښې شوې ده، مګر په لږ توپیر. داسې چه د رحمان بابا شعر د غزل په فورم کښې دی او د غني خان شعر چهاربیته ده. په پیرویو، اقتفاګانو او مشاعرو کښې دا کار جایز دود دی، نو ځکه مونږ دلته را واخیست.

دا چهاربیته د لرې او برې پښتونخوا په خپرونو کښې بیا بیا خپره شوې او سندرغاړو هم بیا بیا اورولې ده.

غزل

هر څوک که مې وازمايي دا ستا په يارانه
اف د شکايت به مې وانه وري زمانه

زه دا ستا د مستو سترګو هغه خمار نه يمه
کوم چې يې چاره کولی نه شي پيمانه

په ښپو کښې مې پرتې دا ستا د مينې زولنې دي
دا چه لېونی يم نه يم سر په ويرانه

څوک چه خپل ټول ژوند يوې شېبې رڼا ته بخښي
زه يم ستا د مخ شمعې ته هغه پروانه

حور، غلمان او واړه جنتونه دې د شيخ وي
زما دې يو پوزی ځای ستا په ښکلې استانه

دا چه مې ښکلا سره کلام دی پېيل شوی
دی ستا د جمال تفسير مې هره ترانه

ورکړه چه کمين د زړه دردونه پرې تسکين کړي
خپل د لاس دسمال ورته د مينې نشانه

برکت الله کمين

دښاغلي برکت الله کمين د شعرونو له خطي مجموعې څخه، په مننه

د سرمحقق خدمتګار
له خوا
چاپ ته تيار متنونه

۱ - د باچا خان ليکونه - دوهم ټوک
۲ - تازه ګلونه - د ۱۱۲ اوسنيو شاعرانو د ۴۸۴ شعرونو انتخابي مجموعه
۳ - ديوان قاسم قاسمي چهارباغي (په فارسي ژبه)
۴ - د نعيم جان سندرې
۵ - د بياض ديوان
۶ - د احمدګل شاعري
۷ - د ورو لوبې - د بينا صاحب ليکنه

د رحمان بابا د شعر په اقتفاکې

غزل

آچې خرڅول يې شورنخود او ګندنه
اوس يې د وطن په سر اخيستې بيانه

لا خو مات بنګړي دې د روسيې په غېږ کې وينمه
ولې دې بدله دومره ژر کړه يارانه؟

څنګه په هغې ژبې خبرې د حيا وکړو
نشته چې توپير پکې د نر او زنانه

غواړم دانه دار سړي له تا ځني وطن لره
نه غواړم کندهاره! ستا انارې بېدانه

ولې راته خپل وطن پردې پردې ښکارېږي نن
زه شوم بېګانه او که دا خلک بېګانه

مونږ خو د منو غله هم په توره شپه کې پېژنو
يار خو لا په بده وهي غته هندوانه

مونږ خو ترې اميد د لوړ پرواز او ترقۍ کاوه
خو! دې زړې ابۍ مو په باز څه وکړه کانه

ته هم څه صحرا ته لېونيه د حفيظ په شان
غواړې که عفت دې د شلېدلي ګريوانه

ح.ن پيرزاده
سويډن - ستوکهولم، اګست ۲۰۰۴

اباسين